

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 13 april 1999 beslutat bereda utrikesutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 1998/99:59 Öppen handel – rättvisa spelregler jämte motioner i de delar som berör utrikesutskottets beredningsområde.

Utskottet yttrar sig i det följande över dels skrivelse 1998/99:59 i de delar som berör utskottets beredningsområde, dels de med anledning av skrivelsen väckta motionerna N7 (m) yrkandena 2 och 7–9, N8 (c) yrkandena 1, 2 och 5 samt N9 (fp). Motionerna U207 (mp) yrkandena 1 och 2, U211 (v) yrkandena 1 och 2 samt So461 (fp) yrkande 18 överlämnas till näringsutskottet tillsammans med detta yttrande. I samband med ärendets beredning har utrikeshandelsminister Leif Pagrotsky föredragit regeringens skrivelse. Representeranter för frivilligorganisationer har för utskottet presenterat sin syn på en ny WTO-runda.

Sammanfattning av skrivelsen

I regeringens skrivelse 1998/99:59 ges en översikt över läget inför de förhandlingar om ytterligare liberalisering av handeln och förbättring av de handelspolitiska spelreglerna som väntas starta inom Världshandelsorganisationen (WTO) år 2000.

Handelns bidrag till bättre levnadsvillkor

Regeringen bedömer att samarbetet inom Världshandelsorganisationen (WTO) är av stor vikt för välbefindandet i Sverige och världen över. Medlet är att skapa goda förutsättningar för handel genom färre hinder samt genom att upprätta fasta och rättvisa spelregler. WTO bidrar också till ekonomiska förutsättningar för alla länders strävan mot en hållbar utveckling.

Sverige är en liten, öppen ekonomi som är starkt beroende av omvärlden. Vår export motsvarar mer än 40 % av den svenska bruttonationalprodukten (BNP) och importens värde mer än 35 % av BNP. Handelsutbytet är en livsnerv i hela den svenska ekonomin.

Världshandelns snabba ökning under de senaste 50 åren har bidragit till ekonomiska framsteg och välbefindande i många länder. Liberaliseringen av det globala handelssystemet, först inom Allmänna tull- och handelsavtalet

(GATT) och sedan 1995 inom WTO, har varit en starkt pådrivande kraft bakom den positiva utvecklingen.

Den handelspolitiska utvecklingen i WTO och i andra institutioner måste drivas framåt på ett sätt som också gör den förenlig med viktiga politiska mål inom andra samhällsområden, exempelvis genom att bidra till förutsättningar för en hållbar utveckling, att stödja arbetet för mänskliga rättigheter samt att främja utveckling i den tredje världen.

Sverige har en lång tradition som förespråkare för fri handel och rättvisa spelregler i internationella sammanhang. Denna grundsyn bygger på en bred enighet i vårt land om mål och medel i handelspolitiken. Enigheten har gjort att Sverige kan agera med både trovärdighet och kraft i frågor som rör GATT och WTO. Sverige har också aktivt medverkat till Europeiska gemenskapens (EG) initiativ att starta en ny förhandlingsrunda i WTO år 2000. Ambitionen är att anpassa och reformera de handelspolitiska spelreglerna så att de uppfyller de krav som ställs i en alltmer integrerad världsekonomi. Sverige kommer i förhandlingarna att fästa stor vikt vid att framtidens handelsregler utformas så att de bidrar till en bättre miljö och mänskliga rättigheter i arbetslivet. Regeringen verkar för att arbetet i WTO skall bidra till:

- tillväxt och sysselsättning,
- en hållbar utveckling,
- ett öppet Europa,
- ekonomisk utveckling i fattiga länder samt
- demokrati och säkerhet.

Tillväxt och sysselsättning

En fri internationell handel med varor och tjänster är en avgörande förutsättning för ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Samhällsekonomin stärks genom den prispress som uppstår när handelshinder avskaffas. Alla konsumenter, både enskilda och företag, gynnas av lägre priser, bättre utbud av varor och tjänster samt högre kvalitet. Öppen handel leder till att befintliga resurser utnyttjas på ett bättre sätt.

Eftersom tillämpandet av idén om det nationella oberoendet som ekonomisk doktrin inte gett önskade resultat i många utvecklings- och statshandelsländer har alltför många av världens länder dragit slutsatsen att de har fördel av att delta i den internationella ekonomin.

En hållbar utveckling

En hållbar utveckling är ett uttalat mål för WTO. Sverige skall vara en pådrivande kraft och ett föregångsland i strävan att skapa en ekologiskt hållbar utveckling.

Det finns en utbredd oro för följderna av import från främst fattiga länder som inte respekterar rimliga miljöregler eller åsidosätter grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet. Världshandelsorganisationen måste engageras i dessa problem, men WTO är varken avsett för eller har möjlighet att ensamt lösa dem. Globala miljöhot bekämpas i första hand genom multilaterala miljöavtal och arbetet med mänskliga rättigheter i arbetslivet bedrivs

främst i Internationella arbetsorganisationen (ILO). Viktigt är dock att WTO inte försvårar, försvagar eller motverkar andra regelverk.

Samtidigt får omsorgen om miljön och de mänskliga rättigheterna aldrig misstänkas för att vara en täckmantel för protektionism. Utmaningen i WTO blir att finna en balans mellan lämpliga åtgärder till stöd för en hållbar utveckling och krav på att dessa inte skall kunna missbrukas i protektionistiskt syfte.

Ett öppet Europa

Sedan Sverige trädde in i Europeiska unionen (EU) deltar vi i den gemensamma handelspolitiken. I WTO talar gemenskapen med en röst genom EU-kommissionen.

Europeiska gemenskapens (EG) inre marknad fungerar i huvudsak effektivt, och på de flesta varuområdena är unionen också öppen för omvärlden. Förhandlingar i WTO kan bidra till liberaliseringar på bl.a. jordbruks- och tekoområdena, på vilka tullar och andra handelshinder kvarstår. Att EG nu för första gången går i spetsen för kravet på en ny förhandlingsrunda i WTO och är den tydligaste försvararen av det multilaterala regelverket är en betydande framgång för Sveriges ansträngningar att påverka EG:s handelspolitik.

Ekonomisk utveckling i fattigare länder

Den nedmontering av handelshinder som sker inom WTO och de fasta spelregler som organisationen ställer upp skapar förutsättningar för ekonomisk utveckling i alla delar av världen. Särskilt i de minst utvecklade länderna behövs dock ekonomiska och institutionella reformer på det nationella planet för att de skall kunna dra full nytta av de möjligheter som WTO och dess regelverk erbjuder.

Erfarenheten visar att de u-länder som varit öppna för handel med omvärlden har klarat sig bäst. Samtidigt är även en fattigdomsorienterad och ansvarsfull utvecklingspolitik nödvändig för att uppnå en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling.

Många industriländer, inklusive EU, har fortfarande betydande hinder för import av många av de varor som är viktiga för u-länderna. Sverige fäster stor vikt vid samspelet mellan handels- och biståndspolitiska åtgärder. Vårt engagemang för konsekvent frihandel är också ett uttryck för solidaritet med den tredje världen.

Demokrati och säkerhet

Utöver att främja ekonomiskt välbefinnande utgör internationell handel en betydelsefull del av en strategi för demokrati, politisk stabilitet, mänskliga rättigheter och säkerhet. Handel och fred är nära förknippade med varandra. Ekonomisk integration är ett verkningsfullt medel för att minska risken för konflikter mellan länder.

Vidare är WTO:s gemensamma regler för handel och dess system för att lösa tvister ett sätt att stärka det politiska och demokratiska inflytandet över

Världshandel i förändring

Regeringen bedömer att en ny förhandlingsrunda i WTO behövs för att förbättra förutsättningarna för tillväxt i världsekonomin, ge krisdrabbade länder bättre möjligheter att återhämta sig, motverka nya protektionistiska tendenser, minska handelshinder mellan handelsblock, effektivisera EG:s inre marknad samt ge näringslivet bättre möjligheter att sälja sina produkter på marknader utanför Europa. Vidare drar konsumenterna nytta av minskade handelshinder.

Det multilaterala handelssystemet har sedan GATT trädde i kraft utvecklats kontinuerligt och bidragit till att världshandeln har blivit betydligt friare. Fler och fler länder har anslutit sig till det allt tydligare regelverket.

Den senaste stora förhandlingsomgången, Uruguayrundan 1986–1994, innebär ytterligare ett viktigt steg i denna riktning. Då införlivades bl.a. handeln med jordbruksprodukter i det internationella regelverket, och nya avtal slöts för immaterialrättsliga frågor och tjänstehandel. Vidare omvandlades GATT-avtalet till den permanenta världshandelsorganisationen med 134 medlemsländer. WTO spelar en central roll för att åstadkomma en öppen handel på rättvisa villkor, ställer upp stabila spelregler för handel och utgör ett värn mot protektionistiska krav. Organisationens högsta beslutande organ är ministerkonferensen. Två ministerkonferenser har anordnats hittills. En tredje skall hållas i Seattle i USA den 30 november–den 3 december 1999.

Även om stora framsteg har gjorts mot utveckling av regelverken i GATT och WTO, återstår ännu mycket att göra. Handeln hämmas fortfarande av protektionism inom flera sektorer, särskilt inom sådana som är viktiga för u-länderna. Utvecklingen av WTO måste vidare fortsätta i takt med den tilltagande globaliseringen av ekonomin.

Mot denna bakgrund har EG tagit initiativ till att inleda en ny bred förhandlingsrunda.

Den globala ekonomiska och handelspolitiska utvecklingen

Den finansiella krisen och nya protektionistiska hot

Världshandelns volym är i dag 17 gånger större än för 50 år sedan. Handeln har vuxit snabbare än den totala produktionen, som har ökat 6 gånger i volym under samma tid. Minskade handelshinder har varit av avgörande betydelse för denna utveckling. Industriländernas genomsnittliga tullnivåer för industrivaror har t.ex. sänkts från omkring 40 % till 4 % under den senaste 50-årsperioden.

Under några år i mitten av 1990-talet ökade världshandeln kraftigt. De finansiella kriserna i Asien och Ryssland har dock bromsat upp ökningstakten. Vissa handelsflöden har ändrats drastiskt till följd av att de krisdrabbade länderna tvingats devalvera sina valutor kraftigt.

De ändrade handelsströmmarna har på flera håll i världen återuppväckt protektionistiska idéer. I denna situation har WTO en viktig uppgift i att hålla handelsvägarna öppna. Organisationens regler är ett viktigt värn mot ensidiga sanktioner och regelvidrig protektionism.

Utvecklingen under WTO:s första år

När WTO bildades efter den utdragna Uruguayrundan var tanken att utvecklingen skulle föras fram stegvis genom kortare förhandlingar på mer begränsade områden. Ministerkonferenser minst vartannat år skulle säkerställa kontinuitet.

Även om avtal om telekommunikation och finansiella tjänster har kunnat slutas efter 1995, har det visat sig svårt att nå framsteg på områden där stora motsättningar råder. Sannolikt krävs en bred förhandling för att man skall kunna komma vidare.

Regional samverkan – hjälp eller hinder för fri handel

Regional samverkan på det ekonomiska området har blivit allt vanligare. Från global utgångspunkt är denna utveckling av godo, förutsatt att den leder till ny handel och inte enbart omfördelar existerande handelsflöden.

WTO:s regler medger undantag från principen om ickediskriminering för regional ekonomisk integration. Undersökningar visar att EU och långtgående avtal om ekonomisk integration har skapat mer ny handel än de omfördelat. Till andra regionala organisationer hör North American Free Trade Agreement (Nafta), Association of South East Asian Nations (Asean) och Mercado Común del Sur (Mercosur).

EU förhandlar om frihandels- och samarbetsavtal med många länder och regioner. Från svensk utgångspunkt är målet om fri handel på global nivå överordnat målet om frihandel i en mindre krets av länder.

En ny WTO-runda kan fylla en viktig funktion genom att bidra till att kvarvarande handelsmurar mellan regionala sammanslutningar rivs helt eller delvis så att utvecklingen går mot samverkande, snarare än konkurrerande, handelsblock i världsekonomin.

U-länderna inför en ny WTO-förhandling

U-länderna är som grupp mer beroende av internationell handel än i-länderna. Export och import motsvarar i genomsnitt 38 % av u-ländernas bruttonationalprodukt, vilket skall jämföras med 24 % för i-länderna. U-länderna har därför ett starkt intresse av att delta i utvecklandet av internationella spelregler som gynnar och skyddar särskilt mindre och ekonomiskt svagare länder. I en förhandling måste dock hänsyn tas till u-ländernas speciella problem och svårigheter att utnyttja regelverket.

I Uruguayrundan spelade u-länderna en större roll än vid tidigare förhandlingar. Detta resulterade bl.a. i gynnsammare villkor för handeln med jordbruksvaror, avskaffande av kvoter för tekohandeln och förbud mot s.k. frivil-

liga exportbegränsningar. Vidare godtog u-länderna i högre grad än tidigare det gemensamma handelspolitiska regelverket.

1998/99:UU2y

EU:s inre marknad

EU:s utvidgning

EU har inlett en anslutningsprocess med elva kandidatländer och formella medlemskapsförhandlingar har påbörjats med sex av dessa. Att nästa WTO-runda sammanfaller i tiden med EU:s utvidgning österut kommer att påverka både EU- och WTO-förhandlingarna.

Enligt svensk uppfattning understryker såväl unionens utvidgning som de kommande WTO-förhandlingarna behovet av att reformera EU:s politik på flera områden, inte minst på jordbrukspolitikens. Trycket från omvärlden kommer att bestå.

Inför WTO:s tredje ministerkonferens

Regeringen bedömer att förberedelseprocessen i WTO inför beslut om en ny förhandlingsrunda fortskrider enligt planerna. EG har varit den ledande förspåkaren för en ny omfattande runda. Möjligheten att gemenskapens linje skall accepteras är relativt god under förutsättning att samtliga WTO-länders legitima intressen kan tillgodoses på ett balanserat sätt.

Den 30 november i år inleds WTO:s tredje ministerkonferens i Seattle, USA. Sedan USA accepterat och uttalat stöd för en ny samlad förhandling där resultaten på olika förhandlingsområden länkas till varandra, finns ett växande stöd för en ny runda.

EG:s initiativ till en ny förhandlingsrunda

Det råder bred enighet i EG-kretsen om behovet av en ny samlad handelsförhandling i WTO. EG har också tagit initiativet i WTO och därmed övertagit den ledarroll i handelssystemet som hittills innehafts av USA.

EG:s grundinställning är att samtliga frågor som finns på WTO:s s.k. inbyggda dagordning (vilken omfattar avtalen från Uruguayrundan) och de frågor som WTO:s ministerkonferenser beslutat om bör kunna bli föremål för förhandlingar. EU har föreslagit en tidsram på tre år.

Ett informellt möte med handelsministrarna kommer att hållas i Berlin den 10 maj– den 11 maj 1999. Ett definitivt förhandlingsmandat inför ministerkonferensen lär dock inte föreligga förrän senare under hösten.

Andra länders syn på förhandlingarna

Förenta staterna, som traditionellt varit pådrivande i internationella handelsförhandlingar, har denna gång varit mer återhållsamt. En av anledningarna är att administrationen misslyckats med att få kongressens stöd för ett s.k. snabbspårsmandat för handelsförhandlingar. Med ett sådant mandat skulle administrationen ges befogenhet att förhandla fram ett handelsavtal som

kongressen därefter tar ställning till i dess helhet, utan ändringar eller tillägg. Denna beslutsform är nödvändig för att den amerikanska administrationen skall utgöra en trovärdig förhandlingspart. När nu USA har uttalat stöd för en ny förhandlingsomgång kan det dock förväntas bli mer aktivt i förberedelseprocessen.

Övriga OECD-länder, inklusive länderna i Central- och Östeuropa, stöder nya förhandlingar.

En viktig grupp inom WTO är den s.k. Cairnsgruppen, som består av länder med exportintressen på jordbruksområdet. Till dessa hör bl.a. Argentina, Australien, Brasilien, Canada, Chile, Indonesien, Malaysia och Nya Zeeland. Cairnsgruppen driver särskilt att förhandlingarna på jordbruksområdet sätts igång som planerat vid sekelskiftet.

Inställningen till nya förhandlingar bland WTO:s u-landsmedlemmar är splittrad. Flertalet länder i Latinamerika har uttalat sitt stöd medan länder som Indien, Pakistan och Egypten samt flera länder i Afrika är mer återhållsamma. Bland de senare länderna finns en tveksamhet att ge sig in i nya förhandlingar innan resultaten av Uruguayrundan genomförts fullt ut nationellt.

Förberedelsearbetet i WTO

Beslut om att utreda förutsättningarna för nya förhandlingar togs vid WTO:s ministerkonferens i Genève i maj 1998. Sedan september samma år hålls månatliga möten i WTO:s allmänna råd i vilka ett antal centrala frågor diskuteras, bl.a. den inbyggda dagordningen. Arbetet syftar till att under hösten 1999 leda fram till konkreta förslag om förhandlingarnas omfattning, vilka handelsministrarna skall ta ställning till vid ministerkonferensen i Seattle. Även inom andra organisationer såsom OECD och UNCTAD analyseras och diskuteras förutsättningarna för en ny runda.

Omfattningen av en ny förhandling

Regeringen bedömer att en bred och omfattande dagordning är en viktig förutsättning för att en ny förhandlingsrunda skall lyckas. Tullar, jordbruk och tjänster utgör prioriterade områden. Därtill kommer ett antal nya områden såsom investeringsregler och konkurrensrättsliga riktlinjer. Handels påverkan på miljön bör vidare integreras i förhandlingarna, liksom frågan om hur WTO-systemet bäst hanterar sambandet mellan handel och mänskliga rättigheter i arbetslivet.

WTO är det centrala förhandlingsforumet i handelsfrågor. Regeringen anser att det dessutom är en viktig framtida uppgift för WTO att vara policyskapande även när det gäller sambandet mellan handel och andra politikområden, t.ex. grundläggande mänskliga rättigheter och miljö.

Inom Europeiska gemenskapen råder enighet om behovet av en omfattande förhandlingsrunda i WTO. Inför positionsbestämningen inom EG-kretsen eftersträvar den svenska regeringen en bred debatt om dessa frågor. Nedan-

Beslutade förhandlingsområden

Att förhandlingar när det gäller jordbruk och tjänster skall inledas i WTO år 2000 slogs fast redan i Uruguayrundan. Detta var en följd av att flera länder ansåg förhandlingsresultatet vara otillräckligt. Dessutom beslutades i Uruguayrundan att flera av de delavtal som ryms under WTO skall bli föremål för översyn. Dessa frågor ingår i WTO:s s.k. inbyggda dagordning.

Jordbruket en nyckelfråga

Utgångspunkten för WTO-förhandlingarna är att marknaderna för jordbruksprodukter fungerar dåligt. Jordbruket utgör en av de viktigaste frågorna på dagordningen, och dess lösning kommer sannolikt att spela en avgörande roll för att nå en paketuppgörelse i rundan.

Huvudfrågorna för den kommande jordbruksförhandlingen gäller neddragningar av tullskydd, exportbidrag och andra former av produktionsstimulerande stöd. Dessutom kommer miljö-, konsument-, arbetsrätts-, djurskydds- och etikhänsyn att behandlas. I sammanhanget aktualiseras den i WTO-regelverket grundläggande principen att importbegränsande åtgärder skall baseras på vetenskapliga grunder.

Marknadsorienteringen av jordbrukspolitiken i de kommande förhandlingarna underlättas av att det i Uruguayrundan inrättades ett nytt regelsystem för jordbrukssektorn. För ett stort antal u-länder är lägre tullskydd i i-länderna av helt avgörande intresse i den nya rundan. Även USA har starka offensiva intressen i de framtida förhandlingarna.

Länder med högt skydd för jordbruket, som Japan, Korea, Norge och Schweiz, har i förberedelsearbetet framhållit jordbruksproduktionens "multifunktionalitet", dvs. dess betydelse för bl.a. säkra livsmedel, livsmedelsförsörjning, miljö och landsbygdsutveckling. Även EG anser att den fortsatta liberaliseringen bör ske på ett sätt som beaktar värdet av jordbrukets multifunktionalitet.

Sverige har från tiden före EU-inträdet egna positiva erfarenheter av avreglering av marknadsorientering av jordbrukspolitiken. Av såväl konsument- som handelspolitiska skäl har Sverige ett starkt intresse av framsteg som möjliggör en genomgripande reformering av jordbrukspolitiken, framför allt inom EG, men också i andra WTO-länder. Sverige är därför pådrivande inom EG för fortsatta handelsliberaliseringar på jordbruksområdet. Denna inriktning har också präglat den svenska inställningen i arbetet med att reformera EG:s gemensamma jordbrukspolitik inom ramen för Agenda 2000.

Möjliga förhandlingsområden

Som en del av förberedelsearbetet undersöks i WTO förutsättningarna för att inleda förhandlingar när det gäller investeringar, konkurrenspolitik, öppenhet i offentlig upphandling, förenkling av handelsprocedurer och elektronisk

handel. Diskussioner har också förekommit om handel och grundläggande arbetsvillkor, liksom förhållandet mellan handel och miljö. Samtliga dessa områden, liksom om traditionella tullförhandlingar, utgör möjliga förhandlingsområden i en kommande runda.

Industritullar och andra marknadstillträdesfrågor

Tullarnas betydelse som handelshinder har minskat avsevärt genom de förhandlingsrunder som ägt rum inom GATT. Den genomsnittliga tullnivån i EG är numera endast 3 %.

Textil och konfektion är dock en sektor där en friare handel är påkallad. De flesta u-länderna är måna om en avveckling av de restriktioner som finns på tekoområdet.

Huvuddelen av de kvarvarande tullhindren finns i dag i u-länderna. Här ligger genomsnittstullarna för industrivaror ofta omkring 30 %. Tullar används även temporärt för att skydda inhemsk industri under en uppbyggnadsfas. Sådana tullar kan dock permanentas, vilket leder till ineffektivitet och svag konkurrensförmåga.

Även låga tullnivåer skapar administrativa kostnader för både företag och tullmyndigheter. Sverige verkar för att onödiga tullar skall avskaffas helt i kommande WTO-förhandlingar.

Behovet av multilaterala regler för investeringar

Sedan drygt två år studerar WTO-länderna sambandet mellan handel och investeringar i en särskild arbetsgrupp i WTO, dock utan att binda sig för nya förhandlingar. Det är Sveriges och övriga EU:s målsättning att förhandlingar om ett regelverk för investeringar skall kunna inledas vid sekelskiftet som en del av nästa förhandlingsrunda.

I dagsläget är det oklart hur ett framtida investeringsavtal i WTO kan komma att se ut. En överföring till WTO av MAI-utkastet från de avbrutna förhandlingarna i OECD är inte aktuell. En investeringsförhandling i WTO bör starta från början.

Ett WTO-avtal om investeringar kan inte ses isolerat från andra politikområden. Dess förenlighet med t.ex. hållbar utveckling och grundläggande mänskliga rättigheter måste framgå. Relevanta principer om multinationella företags uppförande som har utarbetats av OECD och ILO bör också ingå. U-ländernas särskilda behov måste beaktas under hänsynstagande till deras olika grad av industriell utveckling.

För att arbetet med investeringsfrågor skall kunna förankras i samhället är det också av stor vikt att det präglas av öppenhet så att företrädare för fackföreningsrörelsen, näringslivet, frivilligorganisationer och andra opinionsbildare kan följa utvecklingen.

Handelspolitik och miljöfrågor

Handel och miljö är en relativt ny och kontroversiell fråga i WTO-sammanhang. Arbetet har hittills karakteriserats av motsättningar mellan i-

och u-länder. Bland de senare finns en misstänksamhet mot att miljöhänsyn skall användas i protektionistiska syften av i-länderna.

Ett övergripande svenskt mål är att så långt som möjligt undanröja risken för konflikt mellan miljö- och handelspolitiska beslut. Sverige verkar därför för att en allmän liberalisering av handeln kopplas till minskad miljöbelastning till förmån för en hållbar utveckling. Ur miljösynpunkt är ytterligare liberaliseringar av internationell handel av godo, eftersom sådana kan bidra till en effektivare resursanvändning. En förutsättning för denna positiva effekt är emellertid att handeln åtföljs av en effektiv miljöpolitik. I detta sammanhang är det särskilt viktigt att undanröja handelshinder som kan ha en negativ miljöpåverkan, t.ex. subventioner inom jordbruk, fiske och inom energiområdet.

WTO-regelverket påverkar inte staters möjligheter att ställa nationella miljökrav, förutsatt att de grundas på vetenskapliga belägg och inte syftar till att diskriminera.

Förhandlingspositionerna är dock fortfarande låsta och konkreta framsteg inom området handel och miljö kommer endast att kunna vara möjliga genom att lyfta in det som en del i en större förhandlingsrunda.

EG-kommissionen och EU:s medlemsländer verkar inom WTO för att handel och miljö skall omfattas av en ny runda. Regeringen ser det som angeläget att miljöperspektivet kan integreras i de kommande förhandlingarna och att handels- och miljöfrågorna ges en skarpare profil i WTO. För att skapa förtroende mellan i- och u-länder föreslog kommissionen att WTO skulle organisera ett högnivåmöte om handel och miljö. Detta hålls i mars 1999.

Handel och arbetsvillkor

Ekonomisk utveckling i ett land leder som regel till förbättrade sociala villkor för landets medborgare. Fri handel kan bidra till detta genom den ekonomiska tillväxt som följer i dess spår. Samarbetet mellan länder på det handelspolitiska området kan även utgöra en hävstång för förbättrade arbetsvillkor.

Vid WTO:s första ministerkonferens i Singapore 1996 uttalade världens handelsministrar sitt stöd för grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet och för ILO:s arbete på området. Sverige och flera andra länder har vid WTO:s bägge ministerkonferenser påtalat vikten av att denna fråga integreras i WTO:s fortsatta arbete.

ILO har ansvaret för den fortsatta utvecklingen och efterlevnaden av de konventioner som reglerar grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet. Samtidigt är det rimligt att utvecklingen av WTO:s regelverk sker på ett sådant sätt att arbetsvillkoren kontinuerligt förbättras.

Situationen kompliceras dock av att en samlad u-landsgrupp befarar att krav avseende mänskliga rättigheter i WTO skall utnyttjas i protektionistiskt syfte. Denna misstänksamhet kvarstår trots att det inte är meningen att behandla t.ex. löneskillnader.

Regeringen anser att det finns behov av att utveckla dialogen om dessa frågor i WTO. Sverige har som frihandelsförespråkare och stor biståndsgi-

vare en möjlighet att agera brobyggare. En möjlig väg är att låta de regelbundna handelspolitiska ländergranskningarna som görs inom WTO även behandla frågan om villkor i arbetslivet. Även detta är dock kontroversiellt.

Inom EG råder bred enighet om vikten av att man på detta område arbetar med förtroendeskapande initiativ och inte i konfrontation mot u-länderna.

Korruption ett stort handelshinder

Korruption utgör i dag ett allvarligt handelshinder i många länder, inte minst u-länder och tidigare statshandelsländer. I OECD antogs 1997 en konvention med syfte att förbjuda bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärstransaktioner. Konventionen är öppen för anslutning även för länder som inte är med i OECD.

Regeringen anser att korruption är ett område som bör tas upp till diskussion inom WTO.

Tvistlösningssystemet ses över

En översyn av avtalet för tvistlösning i WTO påbörjades 1998. Många relativt långtgående ändringsförslag har lagts fram av bl.a. EG, USA och Japan.

”Banankriget” mellan USA och EG demonstrerar en del av tvistlösningssystemets brister. Båda parter i konflikten hävdar att man följer WTO:s regelverk.

Sverige, liksom övriga EU-länder och USA, arbetar för ökad öppenhet och insyn i tvistlösningssystemet. Parternas inlagor och dokumentation bör kunna göras offentliga så att det blir möjligt för allmänheten att följa argumenten i den handelspolitiska debatten. Detta möter tyvärr stort motstånd, framför allt från u-landshåll.

U-ländernas intressen i en ny förhandling

Regeringen bedömer att multilaterala regler särskilt gynnar mindre och ekonomiskt svagare länder. Utvecklingsländerna har därför ett starkt intresse av de kommande förhandlingarna. Särskilt viktig är handeln med jordbruksprodukter samt textil och konfektion. Utvecklingsländerna måste erbjudas bättre tillgång till industriländernas marknader och handeln mellan u-länderna underlättas. Särskilt viktigt blir att se till att resultatet blir till fördel för de minst utvecklade länderna.

WTO är i dag en global organisation med 134 medlemsländer, och ytterligare ett trettiotal länder förhandlar om medlemskap. De länder som fortfarande står utanför är i första hand tidigare statshandelsländer såsom Kina, Ryssland och flertalet övriga f.d. Sovjetrepubliker samt vissa oljeproducerande stater i Mellanöstern.

Att u-länderna utgör en klar majoritet av WTO:s medlemsländer ger dem stora möjligheter att påverka organisationens framtid. Det stora antalet u-länder i WTO illustrerar också även betydelsen av WTO och dess regelverk

för de mindre och ekonomiskt svagare länderna i världen. Ett starkt WTO är i u-ländernas intresse.

U-länderna utgör däremot ingen homogen grupp och agerar sällan som en sådan i WTO. Det finns dock ett antal frågor där flera u-länder har gemensamma intressen. Till dessa hör minskade hinder för import av tekoprodukter i i-länderna. Handel med jordbruksprodukter är ett annat område där många u-länder har exportintressen.

Tillvaratagandet av u-ländernas intressen i en ny WTO-förhandling utgör ett viktigt inslag i Sveriges solidariska utrikespolitik. Det bästa medlet för att uppnå detta är att EG, övriga industriländer och u-länderna själva verkar för ökad öppenhet på det handelspolitiska området.

Samtidigt står det klart att särskilt de minst utvecklade ländernas problem ofta är mer förknippade med nationella svårigheter än med utformningen av WTO:s regler. För att kunna ta till vara handelssystemets möjligheter måste grundläggande ekonomiska förutsättningar föreligga på nationell nivå i form av bl.a. ändamålsenlig infrastruktur och lämpliga institutioner. För att vinster av handel skall komma de fattiga till godo krävs dessutom fördelningspolitiska ambitioner hos de styrande, inklusive satsningar på utbildning och social grundtrygghet. I detta utvecklingsarbete är biståndspolitiska insatser ofta mer verkningsfulla än handelspolitiska. Det svenska handelsrelaterade biståndet har ökat under senare år.

Korruption utgör ett särskilt problem i detta sammanhang. Om regimen är korrupt leder inte ens förhållandevis höga exportinkomster till ekonomisk utveckling och bättre levnadsvillkor för de fattiga.

Förberedelserna inför det kommande ministermötet har visat att många u-länder kommer att prioritera frågor som gäller genomförandet av befintliga WTO-avtal i nästa runda. Det kan t.ex. gälla frågor om övergångsregler i olika avtal, men också vissa substansregler som man vill se ändrade. I den mån det finns legitima skäl till ytterligare flexibilitet, t.ex. i form av förlängda övergångsregler, bör detta noga övervägas. Samtidigt är det viktigt att värna om den överenskomna balansen i de befintliga avtalen.

Inom ramen för WTO-systemet ges utrymme för olika former av särbehandling av u-länder, i första hand längre övergångsperioder. Sverige, liksom flera andra i-länder, bidrar med medel för att WTO skall kunna bistå u-länderna.

Förra året togs ett initiativ till inrättandet av ett särskilt center i Genève för bistånd till u-länder i tvistlösningsärenden. Sverige stöder initiativet och är berett att bistå ekonomiskt.

Öppenhet i WTO och den framtida beredningsprocessen

Regeringen bedömer att frågan om WTO:s öppenhet är en central fråga för organisationens framtid. Öppenheten gäller handelsreglerna i sig, men också i allt högre grad insyn i organisationen. Formerna för WTO:s kontakter med allmänheten och olika intresseorganisationer behöver vidareutvecklas. Den svenska beredningsorganisationen kommer att förstärkas för att öka allmänhetens insyn.

I takt med den ökade globaliseringen av världsekonomin breddas den handelspolitiska dagordningen. Exempelvis är miljö- och livsmedelsfrågor, som tidigare betraktades som enbart inhemska angelägenheter, i dag föremål för mellanstatliga förhandlingar. För att handelssystemet skall uppfattas som legitimt måste det åtnjuta allmänhetens förtroende och vara demokratiskt förankrat. Detta ökar kraven på insyn i WTO och de förhandlingar som förs inom organisationens ram.

Flera åtgärder har redan vidtagits för att förbättra öppenheten i WTO. Frivilligorganisationer deltar i ökad utsträckning i verksamheten. Ett särskilt NGO-forum har inrättats vid WTO:s ministermöten.

Det finns även andra förslag om att gå vidare på denna väg. Givet att frågan om öppenhet är politiskt känslig för många länder kan det inte uteslutas att den blir ett förhandlingsämne i en kommande runda.

Sverige verkar inom EG:s ram aktivt för att så effektiva arrangemang som möjligt skall kunna uppnås i dessa avseenden. Debatten om MAI-avtalet i OECD visade på vikten av öppenhet och förbättrad kommunikation i handelspolitiska frågor. De internationella organisationerna har själva ett viktigt ansvar i det avseendet, men det är framför allt på det nationella planet som den nödvändiga öppenheten kan säkerställas.

I Sverige har vi en lång tradition av ett öppet beredningsförfarande och nära kontakter med bl.a. myndigheter, näringslivet och fackliga organisationer i formuleringen av regeringens mål och prioriteringar. Inför den kommande WTO-förhandlingen vill regeringen bygga vidare på denna tradition. Regeringen inrättar därför en särskild beredningsorganisation, med bl.a. en beredningsgrupp som skall etablera kontakter med näringslivs-, fackförenings-, och andra intresseorganisationer som behövs för att få till stånd en dialog med alla berörda intressenter.

Slutsatser

Ett ökat internationellt samarbete på det ekonomiska området genom handel och investeringar bidrar till ekonomisk och social utveckling. Världshandelsorganisationen är den centrala institutionen för samarbete av detta slag på handelns område.

Den senaste tidens tendenser till ökad protektionism är oroande. WTO utgör redan ett värn mot protektionism och bidrar till förutsägbara villkor för handeln.

En ny förhandlingsrunda behövs för att minska handelshinder på viktiga områden som jordbruk, teko och tjänster. Inte minst för u-länderna finns stora ekonomiska vinster att hämta genom ytterligare liberaliseringar. Ytterst är det konsumenterna som gynnas av minskade handelshinder.

Ekonomiska framsteg måste vara förenliga med en hållbar utveckling och grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet. Det multilaterala regelverket måste successivt anpassas till förändrade ekonomiska realiteter. Det finns mot denna bakgrund ett behov av att se över och förbättra WTO:s regelverk. Detta inte minst för att skapa förutsättningar för en bättre integration av u-länderna i handelssystemet.

Nya handelsförhandlingar behövs vidare för att knyta annars konkurrerande handelsblock närmare varandra.

Sverige verkar i EG för att vår traditionella frihandelslinje skall få största möjliga genomslag i gemenskapens yttre handelspolitik. Det har därför varit naturligt att ge stöd åt och aktivt driva förslaget om att starta en ny, bred handelsförhandling vid WTO:s tredje ministerkonferens i slutet av 1999. EG visar styrka genom att nu ta ledningen i formuleringen av 2000-talets handelsfrågor.

Det är ännu för tidigt att säga hur omfattande de kommande WTO-förhandlingarna blir, och hur långt det går att nå på för Sverige prioriterade områden som miljö och mänskliga rättigheter i arbetslivet. Det faktum att beslut i WTO fattas enhälligt begränsar möjligheterna till framsteg. Samtidigt är denna beslutsmetod WTO:s styrka.

Innan konkreta förhandlingar inleds efter årsskiftet är det viktigt att Sveriges ställningstaganden blir föremål för en så bred och öppen debatt som möjligt. Denna skrivelse har tillkommit i syfte att utgöra en grund för en sådan debatt. Genom den beredningsorganisation som lagts fast inför de kommande förhandlingarna avser regeringen att inhämta synpunkter från ett brett spektrum av intressen i vårt samhälle. Förutom fackföreningsrörelsen och näringslivets organisationer kommer andra intresserade grupper och folkrörelser att ges möjlighet att delta i beredningsprocessen.

Motionerna

I motion *U207* berör Miljöpartiet förhandlingarna om ett multilateralt avtal med regler för internationella investeringar (MAI). Motionärerna pekar på att förhandlingarna enbart syftat till att skydda investerare, inte att formulera vilka skyldigheter som bör åligga dessa. En majoritet av utvecklingsländerna har därför motsatt sig att bedriva sådana förhandlingar i WTO. I stället har förhandlingar skett i OECD. Motionärerna anser att den svenska hållningen i MAI-förhandlingarna har varit otydlig, varför de i *yrkande 1* kräver att regeringen lämnar riksdagen en särskild skrivelse om den svenska politiken på området. Folkrörelserna bör få möjlighet att uttala sig om skrivelsen och offentliga utfrågningar bör hållas om de viktigaste frågeställningarna. I *yrkande 2* anför motionärerna att avtalet inte får förhindra enskilda länder att gå före när det gäller miljökrav och social lagstiftning. I sin nuvarande lydelse negligerar avtalsutkastet grundtankarna från FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992.

I partimotion *U211 (v)* *yrkande 1* anføres att regeringen bör avbryta deltagandet i MAI-förhandlingarna inom OECD:s ram. Att bedriva förhandlingarna inom den snäva kretsen av 29 rika länder kan ses som ett försök att ge multinationella storföretag tillträde till nya marknader. Tillräcklig hänsyn till miljö, arbetsrätt social utveckling och mänskliga rättigheter har inte tagits i förhandlingarna.

Vänsterpartiet menar att allt tyder på att MAI-förhandlingarna i OECD inte kommer att nå fram till ett avtal, vilket öppnar möjligheter för en helt ny diskussion. Utgångspunkten bör då vara att de stora transnationella företagen

har en alltför stor makt över länders politiska beslut, framför motionärerna i *yrkande 2*. Det stora problemet i arbetet med att skapa rättvisa och solidariska villkor länder emellan är den bristande regleringen av transnationella företags verksamhet.

Folkpartiet menar i motion *So461 yrkande 18* att MAI-avtalet i dess nuvarande form skulle medföra oacceptabla begränsningar vad gäller nationella åtgärder för att skydda hälsa och miljö. Exempelvis skulle enskilda länder som efter anslutning till avtalet inför nya begränsningar vad avser tobaks- och alkoholreklam riskera att stämmas av utländska bolag för partiell expropriering.

I partimotion *N7 (m) yrkande 2* anføres att EU:s förhandlingsbud inför millennierundan i WTO bör vara att avskaffa industritullarna till i-länderna och anta en bindande plan för övergång till en fri marknad för jordbruksprodukter. På sikt måste målet vara att låta marknaden för jordbruksprodukter fungera utan kvoter, pris- och produktionsinterventioner. I dag utgör priserna på världsmarknaden ofta dumpningspriser, vilket får svåra konsekvenser för inte minst länder i tredje världen. En marknadsanpassning av den europeiska jordbrukssektorn är också angelägen med hänsyn till EU:s utvidgning. Moderaterna anser vidare att den kommande rundan även bör ta sikte på handelshinder i bred mening och inte endast tullsatter.

Långsiktiga direktinvesteringar är beroende av marknadsekonomiska institutioner och förutsägbarhet i statsmakternas agerande. I *yrkande 7* framför motionärerna krav på att Sverige skall verka för ett avtal om utländska investeringar inom ramen för WTO. Ett sådant avtal bör bygga på principen om ickediskriminering, dvs. att utländska investeringar skall behandlas på samma sätt som inhemska. På så sätt kan investerares osäkerhet reduceras och kapitalöverföringar – och därmed kunskapsöverföring och utvecklingskraft – till u-länderna underlättas. Frihandel och direktinvesteringar är den viktigaste insats som den rika världen kan erbjuda de fattiga länderna. Särskilt små och svaga u-länder är beroende av multilaterala spelregler för att kunna göra sina rättigheter gällande gentemot starka investerare.

I *yrkande 8* framhålls korruptionsbekämpning som ett angeläget område. WTO bör anta etiska regler mot korruption, som utgör ett avsevärt hinder för såväl internationell som inhemsk handel. Frågan berör också biståndet. Givare har ett ansvar att inte hålla korrumperade regimer under armarna.

Inom EU har det funnits enighet kring initiativet att skapa ett transatlantiskt frihandelsområde med USA och Canada. I *yrkande 9* framförs att Sverige bör agera för att denna idé snarast kan genomföras. Ett transatlantiskt frihandelsområde skulle kunna tjäna som föredöme för hur regionala frihandelsområden kan länkas samman.

I kommittémotion *N8 yrkande 1* stöder Centerpartiet ambitionen att en ny förhandlingsrunda inom världshandelsorganisationen skall bli bred och omfattande. På samma sätt som Sverige verkar för en marknadsekonomi med sociala och miljömässiga hänsyn bör världshandeln kännetecknas av det samma. WTO:s regler måste vara förenliga med ansträngningar inom FN för att säkerställa fred och främja hållbar utveckling. Att uppfylla internationella

miljöavtal får aldrig betraktas som ett handelshinder inom WTO. Det behövs vidare klara regler för hur brott mot sådana avtal skall hanteras i handeln.

I *yrkande 2* anför att en ökad marknadsinriktning av jordbrukssektorn är en god vägledande princip och att handeln med jordbruksprodukter bör fortsätta att integreras i de multilaterala handelssystemen. Motionärerna anser dock att regeringen driver en alltför extrem avregleringslinje och betraktar jordbruket som endast ett problemområde för den globala handeln. EU:s jordbrukspolitik, som syftar till att trygga en europeisk livsmedelsproduktion samt till att bevara och utveckla en levande landsbygd, bör försvaras. Sverige bör inom EG verka för att den fortsatta liberaliseringen beaktar jordbrukets multifunktionalitet. Detta går att göra parallellt med att EU sänker tullskyddet mot omvärlden. Handel med jordbruksprodukter får inte exkluderas när EU upprättar handelsavtal med exempelvis Afrika.

Motionärerna anför i *yrkande 5* att utvecklingsbiståndet bör inriktas på stöd till ett miljömässigt hållbart jordbruk som kan garantera den nationella livsmedelsförsörjningen i u-länderna. Kvinnor spelar i många u-länder en nyckelroll och insatser för att stärka kvinnors ställning utgör ofta stöd till nationell livsmedelsförsörjning. Centerpartiet delar vidare den kritik som många u-länder riktar mot att WTO:s avtal på jordbruksområdet är alltför exportorienterat.

Folkpartiet framhåller i kommittémotion *N9* att Sverige som en liten, öppen ekonomi med stort internationellt beroende har ett starkt intresse av ett fungerande system av rättsregler och överenskommelser på handelsområdet. Fortsatta förhandlingar inom WTO om ytterligare liberaliseringar och förbättring av spelreglerna är därför angelägna ur svensk synpunkt.

Liberalisering av världshandeln har varit en motor för tillväxt i olika länder. Erfarenheten visar att de länder som varit öppna mot omvärlden har lyckats bäst, sett i ett längre perspektiv. Arbetet med en öppnare handel måste fortsätta, både för ekonomins och demokratins skull. Det behövs därför en ny WTO-runda med en bred inriktning.

Motionärerna instämmer i regeringens uppfattning att jordbruket utgör en nyckelfråga. Inte minst den senaste tidens jordbruksförhandlingar inom EU visar på behovet av liberaliseringar på området. Folkpartiet finner det mot den bakgrunden anmärkningsvärt att Sverige accepterat att kostnaderna för EG:s jordbrukspolitik skall öka.

Tjänstehandel är ett expanderande område som bör ingå i en ny WTO-runda. Det är vidare av stor vikt att man når fram till överenskommelser som ger stabila regler för internationella investeringar. Konkurrensfrågor är ytterligare ett betydelsefullt område inför de kommande förhandlingarna.

Handel och miljö är en delvis kontroversiell fråga inom WTO. Många u-länder fruktar att miljökrav skall användas som dold protektionism. Ökad handel bör åtföljas av en effektiv miljöpolitik. Om miljöfrågor skall inkluderas i den kommande rundan krävs att även u-länderna kan se nyttan av en förhandling.

Även sambandet mellan internationell handel och arbetsvillkor är omstritt. Många u-länder misstänker med rätta att krav på förbättrade arbetsvillkor i u-länder i själva verket är en form av protektionism. Krav från konsumenterna i

Utskottets överväganden

Internationell handel och investeringar tillhör de viktigaste faktorerna bakom ekonomisk tillväxt. Sverige är en liten, öppen ekonomi som är starkt beroende av omvärlden. Utrikeshandeln är en livsnerv i hela den svenska ekonomin. Internationell handel och investeringar spelar likaså en nyckelroll för utvecklingen i hela vår omvärld.

Att den internationella handeln har ökat starkt under efterkrigstiden har bidragit till den snabba ökningen av välbefindandet som stora delar av världen åtnjuter. Världshandelns tillväxt är till stor del ett resultat av att tullar och andra handelshinder successivt har avvecklats, i första hand genom GATT och WTO. Den senaste förhandlingsomgången i GATT, Uruguayrundan, var den mest omfattande. Endast ett fåtal u-länder deltog i de första GATT-rundorna, men allt fler u-länder har efterhand anslutit sig till de gemensamma regelverken. I dag utgör u-länderna en majoritet av WTO:s medlemmar.

Tillvaratagandet av u-ländernas intressen är ett viktigt inslag i Sveriges utrikespolitik. I anslutning till en ny WTO-runda vore det värdefullt att utvärdera vad u-ländernas anslutning till världshandelssystemet och särskilt Uruguayrundans resultat har betytt för den ekonomiska och sociala utvecklingen i den tredje världen. En multisektoriell utvärdering av Uruguayrundan med de fattiga ländernas intressen i fokus skulle också bidra till att öka u-ländernas förtroende för WTO.

Utskottet noterar att regeringen fäster en ökad vikt vid öppenhet i de allt bredare internationella handelspolitiska förhandlingarna. För att handelssystemet skall uppfattas som legitimt måste det åtnjuta allmänhetens förtroende och vara demokratiskt förankrat. Det är värdefullt att frivilligorganisationer och folkrörelser i ökad utsträckning deltar i processen, både i Sverige och i WTO. Det är likaså viktigt att riksdagen ges insyn i och bereds tillfälle att delta i utformandet av den svenska utrikeshandelspolitiken. Parlamentarikerens deltagande i en ny WTO-runda är ett led i en folklig förankring av WTO-arbetet.

I takt med den ökade globaliseringen av världsekonomin har den handelspolitiska dagordningen breddats. Internationell handel och investeringar spelar i dag en viktig roll för bl.a. utvecklingen i tredje världen, främjande av gemensam säkerhet samt miljön. Det är av stor vikt att effekterna på olika politikområden beaktas i utformandet av den svenska utrikeshandelspolitiken, så att Sverige på olika områden för en konsistent politik – en sammanhållen svensk utrikespolitik.

När det gäller eventuella förhandlingar om investeringar i nästa WTO-runda, noterar utskottet regeringens bedömning att sådana förhandlingar kommer att starta från början. En överföring av MAI-utkastet är alltså inte aktuell. Det är viktigt att framtida förhandlingar sker i öppenhet och att hänsyn tas till u-ländernas behov. Att förhandlingarna nu kommer att ske i WTO har fördelen att u-länderna kommer att delta i förhandlingarna.

Det förefaller sannolikt att en ny omfattande förhandlingsrunda kommer att inledas vid WTO:s ministermöte i Seattle, USA, i november 1999. Dessa förhandlingar kommer av allt att döma att bli mer omfattande än tidigare rundor. Den förberedelseprocess som pågår inom EU blir avgörande för vilka frågor som gemenskapen kommer att driva vid förhandlingarna. Sverige måste driva sina intressen och positioner på ett aktivt sätt i denna process.

I den kommande rundan måste stor hänsyn tas till u-ländernas intressen. För att u-länderna själva skall kunna driva sina frågor är det viktigt att de kan delta på ett aktivt sätt i förhandlingarna. I de fall Sverige kan bidra till att stärka u-ländernas kapacitet att delta i förhandlingsprocessen bör detta ges prioritet. Det är också viktigt att stödja utvecklandet av handel mellan u-länder.

Motionerna *U207 (mp) yrkandena 1 och 2* samt *U211 (v) yrkandena 1 och 2* berör förhandlingarna om ett multilateralt avtal om investeringar (MAI) i OECD. Utskottet konstaterar därvidlag att de förhandlingarna nu har avbrutits och inte kommer att återupptas i OECD. Om nya förhandlingar om investeringar inleds inom WTO förutsätter det en förändrad inriktning med större öppenhet och bredd. Ett avtal som bygger på principen om icke-diskriminering får inte innebära att enskilda länder förhindras att driva en självständig politik på t.ex. miljöområdet. Utskottet noterar därvidlag den s.k. Århusdeklarationen som 1998 antogs av FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE), vilken slog fast att multilaterala investeringsavtal effektivt skall integrera miljöhänsyn så att en hållbar utveckling stöds och så att möjligheter att bedriva internationell och nationell miljöpolitik inte begränsas.

Ett övergripande avtal rörande internationella investeringar är önskvärt, inte minst mot bakgrund av att det i dag finns ca 1 600 bilaterala avtal på området. Eftersom u-länderna är i majoritet i WTO bör stor hänsyn kunna tas till deras intressen. Avsikten med ett nytt multilateralt investeringsavtal i WTO:s regi är att skapa ett gemensamt regelverk för utländska direktinvesteringar i olika länder. Därutöver konstaterar utskottet att det både i OECD och ILO har tagits fram riktlinjer som bl.a. berör arbetsförhållanden. Europaparlamentet har också tagit initiativ till en uppförandekod för multinationella företag. Utskottet anser att den nu föreliggande regeringsskrivelsen kan anses tillgodose motionärernas önskemål om öppenhet och redovisning.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna *U207 (mp) yrkandena 1 och 2*, *U211 (v) yrkandena 1 och 2* samt *So461 yrkande 18* kan besvaras.

Att handel med jordbruks- och tekoprodukter fördes in i WTO:s regelverk var ett av de största framstegen med Uruguayrundan. Tullnivåerna på jordbruksprodukter är dock höga och inte minst u-länderna driver kravet om sänkta tullar inför en ny WTO-runda. Att priserna på jordbruksprodukter är artificiellt låga till följd av stora överskott i EU och andra industrialiserade länder orsakar producenter i tredje världen förluster. Att främja jordbruket i tredje världen innebär att stärka dess villkor. Ett viktigt steg är att minska jordbrukssubventionerna och därmed den dumpning av överskott som bönder i u-länderna inte kan konkurrera med. Regeringen har inför den kommande WTO-rundan identifierat jordbruket som en nyckelfråga. Utskottet instäm-

mer i denna bedömning och välkomnar att regeringen i förberedelsearbetet är pådrivande för fortsatta handelsliberaliseringar på jordbruksområdet.

Internationella direktinvesteringar har ökat snabbt i omfattning under de senaste decennierna. Det är Sveriges och EU:s linje att förhandlingar om ett regelverk för investeringar skall kunna inledas som en del av nästa WTO-runda. Vissa u-länder har tidigare motsatt sig ett multilateralt avtal om investeringar. Det faktum att en allt större andel av internationella direktinvesteringar i dag görs i och mellan u-länder gör att även dessa bör ha intresse av ett avtal som bygger på principen om icke-diskriminering. När nu förhandlingarna sannolikt kommer att bedrivas i WTO, har förutsättningarna för att nå resultat som tillfredsställer u-ländernas intressen förbättrats.

Korruption utgör ett allvarligt problem som även får handelshindrande effekter i många länder. Många – men inte alla – länder där korruption är utbredd är u-länder. Bekämpande av korruption ingår som en viktig del i det svenska stöd till institutionsuppbyggnad som bedrivs med många samarbetsländer.

Om initiativet New Transatlantic Marketplace blir verklighet kommer världens största frihandelsområde med EU, USA och Canada att skapas. Liberaliseringarna skulle fungera som en betydande ekonomisk stimulans för ekonomierna på bägge sidor av Atlanten. Initiativet berör bl.a. avskaffande av icke-tariffära handelshinder samt liberaliseringar vad gäller tjänstehandel och investeringar. Ett avtal som bygger på WTO:s principer skulle bli ett exempel på att olika handelsblock kan närma sig varandra och bilda gemensamma marknader. Det skulle förhoppningsvis också bidra till att EU och USA i högre grad än tidigare kan undvika tvister på handelsområdet.

Med vad ovan anfört anser utskottet att motion N7 (m) yrkandena 2 och 7–9 kan besvaras.

Sambandet mellan handel och miljö är en kontroversiell fråga i WTO. U-länderna har motsatt sig att regler på miljöområdet införs i det globala regelverket med motiveringen att det lätt kan missbrukas i protektionistiska syften. Även om u-ländernas farhågor kan vara motiverade instämmer utskottet i regeringens slutsats att miljö- och handelspolitik måste vara ömsesidigt förstärkande. Allmänt sett skapar ytterligare liberaliseringar på handelsområdet förutsättningar för en effektivare resursanvändning. Samtidigt kan ökad internationell handel som inte åtföljs av en ansvarsfull miljöpolitik ha negativa konsekvenser på miljön. Sverige och EU intar positionen att en ny WTO-runda skall omfattas också av kopplingen mellan handel och miljö. Det är viktigt att miljöfrågornas betydelse tydligt markeras i WTO. De åtaganden som världens länder har gjort på miljöområdet, bl.a. Agenda 21, får inte undergrävas av ett WTO-avtal. Även här har ECE:s Århusdeklaration slagit fast att WTO-regler helt och fullt måste ta hänsyn till behovet av en hög nivå på skyddet för miljön. Då blir också den från Riokonferensen fastslagna försiktighetsprincipen vägledande. Det är samtidigt viktigt att regler på området tar hänsyn till u-ländernas oro för dold protektionism.

Utskottet konstaterar att jordbruket i EU även efter införandet av Agenda 2000 kommer att åtnjuta betydande subventioner och tullskydd. Vid den kommande WTO-rundan måste dock EU ställa in sig på att i högre grad än

tidigare tillmötesgå u-ländernas krav på ökat marknadstillträde. Hänsyn bör tas till jordbrukets multifunktionella roll. Resultatet av de kommande förhandlingarna måste främja livsmedelssäkerhet, särskilt i u-länderna. Det är vidare viktigt att WTO:s regler verkar för att främja ett ekologiskt hållbart jordbruk.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen understrukit vikten av att stärka kvinnans ställning i u-länderna. I många länder spelar kvinnan en central roll för livsmedelsförsörjningen. Ansträngningar för att stödja nationell livsmedelsproduktion bör i första hand rikta sig mot de kvinnor som är ansvariga för jordbruket. När det gäller WTO:s avtal på jordbruksområdet bör det framhållas att u-länderna som grupp förespråkar att i-länderna sänker sina jordbruks-subventioner och ger bättre marknadstillträde. Många u-länder är i dag nettoimportörer av livsmedel. En bidragande orsak till detta är att dumpning av i-ländernas överskott utsätter u-landsproducenter för svår konkurrens.

Utskottet anser att motion N8 (c) yrkandena 1, 2 och 5 kan besvaras med vad ovan anförts.

Utskottet instämmer med regeringen i det angelägna att en ny WTO-runda – en millennierunda – inleds vid det tredje ministermötet i Seattle i november i år. Flera nya områden, såsom investeringar och konkurrensfrågor, behöver också föras in i WTO. Tjänstehandeln spelar en allt större roll i världens ekonomier. Regelverket för internationell handel med tjänster bör därför utvecklas.

De senaste decenniernas ekonomiska utveckling har visat att deltagande på världsmarknaden är fördelaktigt även för u-länderna. De u-länder som lyckats bäst med att minska fattigdomen är de som öppnat sina ekonomier. Vidare finns samband mellan öppna ekonomiska system, demokratiskt styrelseskick och respekt för mänskliga rättigheter.

U-länderna har dock motsatt sig att föra in sambanden mellan handel å ena sidan och miljö samt arbetsvillkor å den andra. Det är viktigt att hänsyn tas till u-ländernas farhågor för dold protektionism.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion N9 (fp) kan besvaras.

Stockholm den 27 april 1999

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Berndt Ekholm (s), Bertil Persson (m), Urban Ahlin (s), Liselotte Wågö (m), Carina Hägg (s), Agneta Brendt (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Marianne Jönsson (s), Fanny Rizell (kd) och Eva Zetterberg (v).

Till näringsutskottet.....	1
Sammanfattning av skrivelsen	1
Handelsns bidrag till bättre levnadsvillkor	1
Tillväxt och sysselsättning	2
En hållbar utveckling	2
Ett öppet Europa.....	3
Ekonomisk utveckling i fattigare länder.....	3
Demokrati och säkerhet.....	3
Världshandel i förändring	4
Den globala ekonomiska och handelspolitiska utvecklingen	4
Den finansiella krisen och nya protektionistiska hot	4
Utvecklingen under WTO:s första år.....	5
Regional samverkan – hjälp eller hinder för fri handel	5
U-länderna inför en ny WTO-förhandling	5
EU:s inre marknad.....	6
EU:s utvidgning	6
Inför WTO:s tredje ministerkonferens	6
EG:s initiativ till en ny förhandlingsrunda	6
Andra länders syn på förhandlingarna.....	6
Förberedelsearbetet i WTO	7
Omfattningen av en ny förhandling	7
Beslutade förhandlingsområden	8
Jordbruket en nyckelfråga	8
Möjliga förhandlingsområden	8
Industritullar och andra marknadstillträdesfrågor.....	9
Behovet av multilaterala regler för investeringar	9
Handelspolitik och miljöfrågor.....	9
Handel och arbetsvillkor.....	10
Korruption ett stort handelshinder	11
Tvistlösningssystemet ses över.....	11
U-ländernas intressen i en ny förhandling.....	11
Öppenhet i WTO och den framtida beredningsprocessen.....	12
Slutsatser.....	13
Motionerna	14
Utskottets överväganden	17